

Nutuk — Celâlettin Arif Bey'in ltimatomu

Mustafa Kemal Atatürk

17 Kasım 2024 tarihinde oluřturuldu

Erzurum Vilâyeti Vekâleti'ni deruhde eden Büyük Millet Meclisi Reis-i Sânisî'nden de aynı tarihli, yani 22 Eylül 336 tarihli bir telgraf aldım. Bu telgrafta deniliyordu ki: “Ešliha ve mühimmât ve erzâk ve emvâl-i metrûkede vuku bulan su-i istimalât ve gayr-i kanunî ve nâ-mahdûd tekâlif ahzı, kanunsuz tahakküm ve tecebbür, halkın hissiyâtını büsbütün rencide etmiş... *Erzurum'un emniyetsiz ve ümitsiz bir vaziyete düşerek artık kendi elleriyle idâre edilmeleri lüzumunu, yegâne çare-i necât ve halâs addeylemiş olduğu bir zamanda buraya geldik. Karabekir Paşa'nın da hareketi, menâfi-i memlekete tevafuk etmedi.* Bu sebeple, alenen yapılan fenalıklara, hemen nihayet vermek ve müsebbiblerini tecziye etmek lüzumunda ahali müttefikân ısrar etti. Emniyet-bahş tedâbîrin acilen ittihâzı talebi ve vilâyet vekâletini bizzat kabul etmeğlim, Paşa da dahil olduğu halde ahali tarafından istirham olundu. Vekâleti Hüseyin Avni Bey'e tevdî lüzumunu yazmıştım. Memleketin kendilerinden addederek emniyet gösterdikleri Mebus *Hüseyin Avni Bey'in yirmi dört saate kadar tebliğ-i memuriyeti.. Celâlettin Arif*” (Ves. [258](#)).

Muhterem Efendiler; halkın kendi eliyle kendini idâre etmesi prensibini ortaya koyan bizdik. Fakat bundan, her vilâyetin veya her mıntıkanın, ayrı ayrı birer idâre teşkil etmesini, asla kastetmedik. Maksadımızı, Büyük Millet Meclisi'nin ilk günlerinde sarîh ifade ettik. Meclis'in de kabul ettiği maksat ve gayemiz, irâde-i milliyeinin yegâne tecelligâhı olan Millet Meclisi'nin, umum vatanın mukadderâtına vâziü'l-yed olduğu suretinde ifade olundu.

Bu Meclis'in rüesâsından biri ve Heyet-i İcraiye'de Vekili, hem de Adliye Vekili olan zatın, orduda veya herhangi bir yerde kanuna mugayir bir hareketi meydana çıkartmak ve müsebbiblerini pence-i kanuna tevdî etmek için tevessül edeceği tedbir bir takım sebük-mağzâna uyarak çok yakından tanıdığım, cidden vatanperver Erzurum hemşerilerimin asla muvâfakat edemeyecekleri isyankâr bir vaziyet almak mı olacaktı?

Hüseyin Avni Bey'in 24 saate kadar vali vekâletine tayinini talep ediyor. Bu ültimatın manası var mıydı?

Celâlettin Arif Bey, bu teklifini Kâzım Karabekir Paşa'ya da yapmış... Kâzım Karabekir Paşa, ona demiş ki: "Hüseyin Avni Bey, ihtiyat mülâzımı olarak sahnelerde zâbitânı eğlendiren, hiçbir memuriyette bulunmamış vasat bir adamdır. Bunu vali vekili yapmak hükümeti oyuncak yapmak istemek olur." Efendiler, Celâlettin Arif Bey'in ültimatına verdiğim cevap aynen şu idi:

Şifre

Ankara, 23.9.336

Tehir edilemez

Numara

388

Erzurum'da Adliye Vekili Celâlettin
Arif Beyefendi'ye

C: 22.9.336 şifreye: İlk
telgrafnamenizi ehemmiyetle nazar-ı

dikkate almış ve bu hususta Şark Cephesi Kumandanlığı ile muhabere edilmekte olduğunu yazmıştım. Müşarünileyh Kumandanlıkça icâb-ı ahvâlin yapılacağı pek tabii idi. Buna rağmen, tevâli eden gayr-i kanunî ve gayr-i musîb teklifat ve teşebbüsâtınız Heyet-i Vekile'ce mûcib-i istiğrâb olmuştur. Dahiliye ve Müdafaa-i Milliye Vekâletlerince makamât-ı âidesine tebligat-ı lâzimedede bulunulmuştur. Zât-ı âlilerinin, Heyet-i Vekile'nin lüzum gördüğü izâhâtı vermek ve icap ederse Meclis huzurunda da izâhâтта bulunmak üzere Ankara'ya hemen avdetiniz lâzımdır.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Efendiler, Kâzım Karabekir Paşa, 22 Eylül 336 tarihli bir şifresinde, şu ma'lumâtı veriyordu:

Şimdi anlıyorum ki Celâlettin Arif Bey, daha Ankara'da iken, müşarünileyh ile bazı külah kapmak isteyenler, güzel bir program yapmışlardır. Meselâ, Hüseyin Avni

Bey, Erzurum valisi olacak...
Celâlettin Arif Bey, şark
vilâyetlerinin vali-i umumîsi
olacak...

Celâlettin Arif Bey ya oyuncak olarak oynatılıyor veyahut daha karar vermedim, pek zekidir, kendi bir iş yapmak istiyor. Çünkü Halit Bey'i bendenize teklif etmeden yazması ve Hüseyin Avni Bey hakkındaki ısrarı, başka mâna ifade etmiyor. Halit Bey'in Miralay Kâzım Bey'le arası pek iyi olmadığından, Kâzım Bey aleyhine kendisine bir karar verdirilebilir. Hüseyin Avni Bey de Vali namı altında güzel bir oyuncak olur. Hüseyin Avni Bey'in vali vekâletine inhasını işitenler meyus oluyorlar ve öğreniyorlar. Hulasaten arz edeyim ki Erzurum Mebusu Necati Bey'in biraderi olup ahîren Maarif Müdürlüğü'ne tayin olunan Mithat Bey, Bolşevikliği, memleketin iş beceremeyenlerin mevki kapması tarzında telâkki ettiğini zannediyor. Bu zat, menfaatperest olduğundan ekseriyet tarafından pek sevilmez. Halk hükümeti meselesinde,

bendenizi müsait bulamadığından Celâlettin Arif ve Hüseyin Avni Beylerle muhabere ederek işin daha evvelden tertip ve tasvip edildiğini zannediyorum.

Efendiler, Celâlettin Arif Bey’i Ankara’ya davet eden 23 Eylül tarihli telgrafnamem, 24 Eylül tarihli şedûdü’l-meal bir telgrafname ile karşılandı. Bu telgrafname Meclis Riyâseti makamına hitaben yazılmış idi. “Heyet-i Vekile’de ve Büyük Millet Meclisi’nde kıraat olunacaktır.” ihtarını da ihtivâ ediyordu. Benim telgrafımdaki iki kelimeyi, gayr-i kanunî ve gayr-i musîb kelimelerini alarak, Celâlettin Arif Bey Erzurum’daki teşebbüs ve tekliflerini birer birer bu iki kelime ile tartıyordu. Bu mu gayr-i kanunîdir? Bu mu gayr-i musîbdir? diyerek kendini müdafaa ediyordu. Yaptığı işlerin ne olduğu bi’l-münâsebe verilen ma’lumâtta anlaşıldığı için hangisinin gayr-i kanunî olmadığını ve hangisinin gayr-i musîb bulunmadığını takdir etmek güç olmayacaktır. Celâlettin Arif Bey, “gayr-i kanunî ve gayr-i musîb teklifin benden sudûr eylemeyeceğine Heyet-i Vekile’nin kail olmasını beklerdim.” dedikten sonra, “aranızda müddeayâtımı takdir edecek arkadaşlarım mevcut olacağına kaniim.” ifadesiyle, kendisini takdir edebilmenin kendisinin eşi, arkadaşı olmak mahiyetinde bulunmakla ancak mümkün olabileceği hakikatini ityân ediyordu. Celâlettin Arif Bey, daire-i intihâbiyesini teftiş etmeksizin, Ankara’ya “muâvedet” edemeyeceğini de bildiriyordu.

Bu sayısal eser hakkında

Bu e-kitap, [Wikikaynak](#) aracılığıyla oluşturulmuştur.^[1] Wikikaynak, gönüllülüğe dayanan çok dilli bir çevrim içi kütüphane projesidir ve şiirlerden makalelere, romanlardan hukuk metinlerine kadar pek çok eser barındırır.

Özgür lisanslı ya da telifsiz eserlere herkesin ücretsiz erişmesini sağlıyoruz. Bu eseri de [Atıf-AynıLisanslaPaylaş 3.0 Yerelleştirilmemiş](#)^[2] lisansı altında kullanabilir ve dağıtabilirsiniz.

Siz de Wikikaynak'a yeni eser ekleyerek, var olan eserleri tamamlayarak ya da bu kopyada gördüğünüz eserdeki hataları bildirerek bu sayısal ve herkes için erişilebilir kütüphaneye katkıda bulunabilirsiniz. Herhangi bir sorunuz varsa [bu sayfadan](#) gönüllülere ulaşabilirsiniz.^[3]

Şu kullanıcı(lar) bu eserin oluşmasında emek verdiler:

- 𐌆𐌿𐌿𐌿

-
1. [↑](http://tr.wikisource.org) http://tr.wikisource.org
 2. [↑](https://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.tr) https://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.tr

3. [↑http://tr.wikisource.org/wiki/Vikikaynak:Köy çeşmesi](http://tr.wikisource.org/wiki/Vikikaynak:K%C3%B6y_eşmesi)